

БИЉАНА РАТКОВИЋ ЊЕГОВАН*
Факултет техничких наука
Нови Сад

УДК 323.15 (497.113):316.774

МУЛТИЈЕЗИЧНОСТ У МЕДИЈСКОЈ ПОЛИТИЦИ

Сажетак: У раду се разматра питање функционисања медија етничких мањина, с нагласком на мањинске медије у Војводини. Указује се на немогућност линеарног, једнообразног решавања мањинских потреба за информисањем, с обзиром на њихов територијални распоред, бројност, урбанизованост и конституисаност мањине. Ипак, знатно пре интензивирања европских иницијатива и смерница, којима би се државе обавезале да формирају и подржавају медије за етничке мањине, у Републици Србији је заживела пракса информисања на језицима националних мањина. Ова пракса није доведена у питање чак и када је економским анализама потврђена објективно висока цена одржавања мањинских медија, од којих се најутицајнији финансирају из јавних или буџетских извора.

Кључне речи: етничке мањине, медији, мањински медији

Увод

Доступност медија на властитом језику важан је део грађанских права, фактор демократичности друштва и самих медија (Александер, 1981) и стварна потреба грађанске јавности. Истовремено, приказивање етничких мањина у „већинским” медијима може значајно да допринесе смањењу међуетничких стереотипа и постојећих или потенцијалних међуетничких нетрпељивости.

Ово је посебно значајно за припаднике националних и етничких мањина¹, имајући у виду да информисање на матерњем језику представља,

* njegovan@uns.ac.rs

¹ Термини „етничка мањина” и „национална мањина” се најчешће, али не увек и исправно, употребљавају као синоними. Према неким тумачењима (Обрадовић 2002: 22) термин „етничка мањина” је шири и обухватнији по свом садржају, јер укључује и припаднике других мањинских колективитета; обухвата и мањине које припадају етничким групама које су успеле да се конституишу као нација и створе своју националну државу, као и оне које то нису успеле, али су очувале одређена обележја. Етничке (националне) мањине су све групе

у најширем смислу, духовну основу (додуше, посредујућу) на којој њени припадници могу, у својој посебности да буду у неком односу: пре свега, једни према другима, али и према већинској нацији.

Према подацима Савета Европе (*Еуропеан Цхартер фор Регионал ор Минориту Лангуагес*, 1992), медији имају кључну улогу у динамичном процесу дефинисања, очувања или слабљена мањинских језика, односно у еманципацији и кохезији језичких мањина. Сирп (Сиерп, 2008: 304), међутим, упозорава, да је то мач са две оштрице: с једне стране, ширење мањинских медија доприноси њиховој културној хомогенизацији, а с друге – слабљену културног плурализма. Наиме, тешко је линеарно, једнообразно решавање мањинских потреба за информисањем. Оно зависи од њиховог територијалног распореда, бројности, урбанизованости итд. Проблем представља и конституисаност мањине, а суочавамо се и са случајевима патернализма матичне државе. Такође се постављају питања да ли је могућ реципроцитет у овој сфери и од чега он зависи; да ли је присутан осећај: даје се превише, даје се премало? Има ли оптимума? (Ратковић Његован, Његован, 2011). У том смислу уредник радио програма на румунском језику РТВ Павел Гатеанцу (2006: 72) поставља и питање ко, заправо, медијски заступа одређену националну мањину, с обзиром на то да постоје различити облици информисања, на које даје и одговор да масовни медији на мањинским језицима треба више да се баве својим етничким, културним идентитетом, а мање пропагандом политичких странака и актуелне политике: „Њихов рад треба, пре свега, да буде транспарентан, без уплитања земље-матице и одређених група за притисак”.

Етнички медији играју значајну улогу унутар мултикултурне заједнице, али, они морају бити аутономни како би могли да говоре у име властите заједнице, истовремено да генеришу дијалог унутар своје етничке заједнице, између различитих етничких заједница, као и с већинском заједницом (Хусбанд, 1994:15).

Мањинска гласила у свим својим различитим формама, поред

држављана који се називају или одређују као народи, националне и етничке заједнице, националне и етничке групе, националности и народности. То је скупина мања од остатка становништва државе у којој живи. Како наводе Хенри и Бјорнсон (Henry, Bjornson, 1999: 4), термин „националне мањине” осим етничких, укључују и расне групе, као и домородачке народе или „прве нације”. У неким земљама мањинама се сматрају и скорашњи имигранти и избеглице, док се у земљама нашег региона по правилу говори о националним мањинама и етничким групама као вишедеценијским и вишевековним становницима одређене државе (територије).

информативне имају и ширу комуникативну функцију (Ђорђевић 2007: 89–98). То се односи не само на перцепцију и доживљај медијских порука, већ, и на изведеном нивоу, на комуникативну праксу којом се успостављају социјалне везе и подстиче етничка кохезија посредована овим медијима. Стога, бити у могућности да се чита штампа, слуша радио и гледа телевизија на сопственом језику од виталне је важности за етничке мањине, како за развијање њиховог социјалног идентитета (Трепте, Крамер, 2007; Хенру, 1999) и репродукцију саме заједнице (Цуатрекасас, 2002), тако и за активну друштвену улогу (Ђуретић, 2012: 104) у свеукупним социјалним, економским и политичким приликама.

Очување и развијање мањинског идентитета општа је вредност савременог европског друштва. То претпоставља признавање различитости, једнакост различитости, једнакост у различитости, односно политику различитости и толеранцију разлика. Супротна политика би водила дискриминацији, асимилацији, кршењу људских права, заправо различитим облицима понижавања.

У контексту мултиетничког друштва, где његови чланови припадају различитим нацијама (мултинационална држава), или су доселили из других држава (полиетничка држава; Кумлицка, 2003: 30), етнички медији имају важну интегративну улогу (Паттерсон, 1990): могу да генеришу дијалог између мањинских етничких заједница и публице већинске етничке заједнице (Путнис, 1997; Хусбанд, 1994: 15). Не треба заборавити и све гласније захтеве тзв. скривених нација, најчешће трајно или привремено асимиллованих (на пример, Швабе, који су се у Румунији помађарили, затим словенско становништво у околини Букурешта, који су статистички Румуни али се изјашњавају као Срби, затим Мађари у Ердељу, који су мењањем граница постали мањина, Руси у Литванији и др.). Неке мањине последњих година доживљавају еманципацију, као што су Буњевци у Војводини или Цинцари у Румунији (који захтевају статус мањине), као и тзв. транснационалне мањине, као што су Роми, чији су регионални центри културног и јавног живота разбацани на разним странама (Матрас, 2002). Када је реч о ромским медијима, као и програмима на ромском језику у већинским медијима, овде треба истаћи да има позитивних помака, што је пример вредан нешто шире елаборације.

Телевизијски програм на ромском језику први пут је емитован у оквиру програма Телевизије Нови Сад 1992. године, када га је чинила месечна емисија на тадашњем Трећем каналу телевизије Нови Сад и једночасовна недељна емисија *Амен ађес (Ми данас)*, која се и данас емитује на овој телевизијској станици. Временом се обим и садржај ромског програма

увећавао и данас га чини више различитих, тематски профилисаних емисија које се емитују на Другом каналу Телевизије Нови Сад. Ромски програми у електронским медијима у највећем обиму се емитују у оквиру програма регионалног јавног медијског сервиса Радио Телевизије Војводине, а нешто мање и на програмима националног РТВ сервиса Радио Телевизије Србије. Осим тога, програме на ромском језику емитује Регионална РТВ Панчево (два пута недељно, у полусатним емисијама), а на подручју централне Србије ТВ Нишава – Ниш, ТВ Лесковац и *ТВ Белле Амие* – Ниш (Јелинчић, ур., 1997). Емисије на ромском језику емитују и локалне радио станице.²

Медији и етничке мањине – неједнака права у Европи

Велике су разлике међу појединим земљама у погледу броја признатих мањинских језика и у погледу заступљености тих језика у масовним медијима. Етничке, односно језичке мањине се суочавају с бројним препрекама у приступу медијима на свом језику. Опште економске прилике се негативно одражавају на положај многих медија етничких мањина, који се гасе или смањују своју продукцију. Медијска, као и већина других предузећа, подлежу диктату тржишта и великој гранској конкуренцији, посебно у привлачењу оглашивача и масовније публике, па у тој „утакмици” многи од њих не могу да остваре одржив пословни модел.

Посебно јавни медији трпе због сукоба различитих економских и политичких интереса, конкуренције мултинационалних медија и генералног смањивања буџетског финансирања, односно финансирања

² Радио Сомбор дневно емитује један и по сат програма на ромском језику, Радио Озаци недељно два сата, а по један сат радио станице већих градова у Војводини (Радио Бела Црква, Радио Кикинда, Радио Нови Бечеј и Радио Србобран). За централну Србију програме за Роме емитује Radio Khrlo E Romengo (Београд), Радио Нишава (Ниш) и Радио ромско срце (Пирот). Протеклих година покренуто је неколико телевизијских станица које емитују програм на ромском језику, од којих су најпознатије Krlo Romengo (Глас Рома), Amaro Drom (Ромски пут) из Београда, РТВ Нишава из Ниша и Радио Ром из Обреновца. Такође, радио станице које емитују програм на српском језику, Радио Београд I, Радио Шид, Радио Бујановац покренуле су емисије на ромском језику. Прва редовна телевизијска ромска емисија на свету Anglunipe (Напредак) покренута је у Србији у фебруару 1986. године. У почетку је емитована је за подручје Косова и Метохије, а потом за целу Србију и за подручје тадашње Југословенске радио-телевизије (ЈРТ). Прва стална ромска радио емисија покренута је 1983. године на београдском радију Студио Б (Ратковић Његован, 2011).

из јавних фондова тј. претплате грађана. То доводи и до ограничавања комерцијалне одрживости производње и емитовања програма на језицима мањина, на шта указује и пример британске јавне радиодифузије – ББЦ, која је због владиних смањења дотација за 16%, укинула радио и Интернет програме на македонском, албанском, српском језику, те португалском за Африку и енглеском за Карибе.

С друге стране, партиципација етничких и националних мањина у медијској сфери, ограничена је и на политичком и на културном плану, кроз њихову намерну искљученост, политичку стратегију да се један језик „штити” на рачун другог и сл. У појединим државама законски се фаворизује државотворност и употреба, једног, већинског језика. Тако су, на пример, у Албанији, Ирској, Исланду, Словенији и Естонији прописане квоте обавезног удела садржаја на већинском језику, а минимум варира од 10% до 50% дневног програма на сваком каналу. У неколико европских земаља, као што су Ирска, Румунија, Украјина и Србија, РТВ станице су законски обавезане да емитују програме на „не-већинским” језицима. Обавеза да емитују садржаје о култури етничких мањина постоји у Шпанији, Норвешкој, Данској и Пољској. У Бугарској је јавни радијски сервис обавезан да емитује на језицима грађана чији матерњи језик није бугарски, али минутажа не прелази два сата седмично, док о врсти и количини садржаја одлучује одбор директора радија. У Естонији је присутна сегрегационистичка пракса према руској мањини, која, иначе, броји 34% становника ове земље, те влада покушава да преброди овај проблем субвенционисањем програма за проширење сфере естонског језика, како би га сви становници добро знали, без нарушавања културног плурализма.

У Хрватској, у закону о јавној радиодифузији, стоји члан да ће се у остваривању програмских начела јавног радија и телевизије „нарочито” производити и/или објављивати емисије намењене информисању припадника националних мањина. Међутим, у *Анализи представљености програма за националне мањине у хрватском телевизијском и радијском програму*, Цар и Канижај (2010) наводе да су двадесетак националних мањина које живе у Републици Хрватској неинтегрисане у ове програме: третирају се као „посебне скупине”, што доприноси њиховој трајној гетоизацији; медијски формати, створени за националне мањине третирају их као посебну публику; припадници националних мањина нису вузелно препознатљиви, осим у случају ромске популације, те су „дубоко скривени” у медијским садржајима; недостаје интеркултуралност у овим садржајима.

У већим земљама с федералном структуром, на пример, у Немачкој и Шпанији, тенденција је да се језичка политика медија води на регионалном нивоу, где су регионални, локални децентрализовани емитери обавезни да до два сата седмично емитују програме на језицима који се говоре у датој регији. У Швајцарској нису законом утврђене квоте, већ је јавна РТВ обавезна да емитује програме на три службена језика, а регионалне и локалне станице треба да прилагоде своје програме специфичностима заједница којима служе. О конкретним обавезама се преговара и договара, а основна начела за ТВ утврђује Савезни савет. У Италији јавни радијски сервис има статутарну обавезу да три одсто емитованог садржаја намени посебним групама, међу којима се наводе етничке и језичке. У Турској се тек однедавно уводи језички плурализам у медије, док је раније био обавезан искључиво турски језик. Сада закон дозвољава до четири сата седмично радијског програма на мањинским језицима, али искључиво путем државног радија и уз обавезно емитовање превода на турски, у наставку програма.

Европске смернице и српска пракса

Два важна европска документа говоре о обавезама држава чланица Савета Европе да обезбеде оснивање и рад медија на језицима етничких мањина. То су: *Европска повеља о регионалним и мањинским језицима* (Еуропеан Цхартер фор Регионал ор Минориту Лангуагес, 1992) и *Оквирна конвенција за заштиту националних мањина* (Фрамеворк Цонвенцион фор тхе Протеџион оф Натионал Миноритиес, 1995). У првом документу стоји да државе чланице Савета Европе преузимају обавезу да обезбеде, охрабре, омогуће или олакшају стварање и рад бар једне радио и телевизијске станице на регионалним и мањинским језицима. У *Смерницама о употреби језика мањина у електронским медијима* (Гуиделинес он тхе Усе оф Минориту Лангуагес ин тхе Броадџаст Медиа 2003), као и ранијим *Препорукама* из Хага о праву националних мањина на образовање (*Тхе Хаге Реџоммендатионс Регардинг тхе Едуџатион Ригхтс оф Натионал Миноритиес*, 1996), Осла о праву националних мањина на употребу сопственог језика (*Тхе Осло Реџоммендатионс Регардинг тхе Лингуистиџ Ригхтс оф Натионал Миноритиес*, анд *Ехпланатору Ноте*, 1998) и из Лунда о делотворном учешћу националних мањина у јавном животу (*Тхе Лунд Реџоммендатионс он тхе Еффективе Партиџипатион оф Натионал Миноритиес ин Публиџ Лифе*, анд *Ехпланатору Ноте*, 1999) стоји да слобода изражавања сваког лица, што подразумева и припаднике националних мањина, укључује право да

прима, тражи и саопштава идеје и информације на језику и у медијима по свом избору, без ометања и без обзира на границе.

У тексту *Смерница* (2003) се даље наводи да државе треба да пропишу одговарајуће услове које државни или јавни емитери треба да испуне у погледу емисија на језицима мањина. Државе такође треба да размотре стварање повољних услова, финансијских или других, ради подстицања приватних радио и ТВ станица на емитовање на језицима мањина. Државе такође могу да одлуче да ослободе емитере на језицима мањина од учешћа у законима предвиђеним конкурсима за фреквенције, или да успоставе посебне режиме који их ослобађају одређених административних оптерећења. У случају да не постоји ниједно приватно електронско гласило које емитује на језику националне мањине, државе треба активно да помогну оснивање таквог емитера, у мери у којој је то потребно.

Много година пре ових, европских иницијатива, којима би се државе обавезале да формирају и подржавају медије за етничке мањине, у Републици Србији је заживела пракса информисања на језицима етничких мањина.³ У *Закону о јавном информисању Републике Србије* (2003, члан 5) стоји да ради остваривања права националних мањина и етничких заједница у информисању на сопственом језику и неговању сопствене културе и идентитета, Република, аутономна покрајина, односно локална самоуправа обезбеђују део средстава и других услова за рад јавних гласила на језицима националних мањина и етничких заједница. У *Закону о заштити права и слобода националних мањина Републике Србије* (2002, члан 17) наводи се да припадници националних мањина имају право на потпуно и непристрасно обавештење на свом језику, укључујући право на изражавање, примање, слање и размену информација и идеја путем

³ Према наводима Јарослава Турчана, године 1977. у Војводини су излазила два дневна листа – на српскохрватском и на мађарском језику, затим 184 недељна и повремена листа на српскохрватском језику, на мађарском 21 и на словачком 6. Исте године је излазио и 81 часопис: на српскохрватском 64; на мађарском 7; на словачком 4. У истом периоду је „матична радио-дифузна установа” – Радио-телевизија Нови Сад – емитовала дневно 38 часова и 40 минута радио програма: на српскохрватском 17 часова; на мађарском 14 часова и 30 минута; на словачком 2 часа и 40 минута. У оквиру телевизијског програма, чија је тадашња минутажа износила 36 часова недељно, 23 часа је било на српскохрватском језику, 11 часова на мађарском и 50 минута на словачком језику. Истовремено је у Војводини програме емитовало преко 30 локалних радио станица на једном, два или три језика, а била је и доступна штампа на свим језицима националних заједница (Турчан, Ј. [1981], Прилог проучавању петојезичног медија у вишенационалној Војводини, РТВ Теорија и пракса, 23, 127–128).

штампе и других средстава јавног обавештавања. Држава ће у програмима радија и телевизије јавног сервиса обезбедити информативне, културне и образовне садржаје на језику маџина, а може да оснива и посебне радио и телевизијске станице које би емитовале програме на језицима националних мањина. Припадници националних мањина имају право да оснивају и одржавају медије на свом језику.

Ова пракса је посебно развијена у мултинационалној српској покрајини Војводини, где је већ 1949. године покренут радио програм на мађарском језику, а 1971. године формирана јавна радиодифузија, која је по својим кључним параметрима права мултикултурална медијска организација, са мултилингвалним програмима. Од тада, па све до данас, овај концепт се у погледу организационе и програмске мултијезичности и мултикултуралности и даље одржава, одолевши свим друштвеним променама (промена система) и политичким потресима.

Према *Извештају Покрајинског омбудсмана о стању мањинских медија у Војводини* (2010), од 937 регистрованих јавних гласила, новина, сервиса новинских агенција, радио и телевизијских програма и интернет јавних гласила у Србији, у Војводини има 114 мањинских медија и медијских производа на 11 језика. Делују као јавни медији финансирани из претплате грађана или из буџета (државног, покрајинског, локалног), или као комерцијални.

Ипак, на недавно одржаној конференцији „Ново време и модерни медији” (2014), посвећеној медијима на језицима мањинских заједница, иако је констатовано да је Радио телевизије Војводине, која емитује програм на десет језика – по томе јединствена радиодифузија у Европи, Европска унија ће се залагати за већу независност медија на језицима националних мањина у Србији, као и да медији на језицима мањина подлежу превеликој државној регулативи. Том приликом је било и предлога (Лука Бјанкини, шеф Политичког одељења Делегације ЕУ у Србији) да регулаторно тело за електронске медије „можда треба да услови добијање дозвола за емитовање, тако што ће захтевати од емитера да имају и програм на мањинским језицима у мултиетничким срединама”. Осим ових сугестија, примедбе се упућују и националној радиодифузији – Радио телевизији Србије, која не „посвећује довољно пажње мањинским програмима”, с обзиром на то да је у 2010. години, на пример, на првом каналу посветила 0,45 одсто, а на другом 1,84 одсто укупног годишњег времена посебним друштвеним групама (деца и омладина, хендикепирани, социјално и здравствено угрожени, глувонеми), међу којима се убрајају и националне мањине (*Криза посебно*

рефлектована на мањинске медије, Радио 021, јул, 2014).⁴ Ови су подаци тачни, уз додаатак да је у 2012. години национална радиодифузија на свом другом каналу премијерно емитовала тек незнатно више оваквог програма, укупно 4,57%, од чега око 2,55% за етничке мањине (*Извештај Републичке радиодифузне агенције за 2012. годину*). Овим примедбама треба додати и питање статуса медија на српском језику, с обзиром на то да је уставна обавеза (Устав РС, 2006, члан 10) употреба ћириличног писма, коју већина медија не поштује.

Али, с обзиром на то да у Републици Србији, за разлику од других држава у региону, постоје два јавна сервиса, укупна квота мањинских програма није занемарива. Регионална радиодифузија, Радио Телевизија Војводине, негује ексклузивну интеркултуралну стратегију и емитује програме на десет језика (српски, мађарски, словачки, румунски, украјински, ромски, русински, буњевачки, хрватски, македонски)⁵, за нешто мање два милиона становника регије, што је, према попису становништва из 2011. године, 26,9% од укупног броја становника Републике Србије. Имајући у виду да су службени (административни) језици у покрајини Војводини српски, мађарски, словачки, румунски и русински (*Статут АП Војводине*, 1991, члан 6), тиме се у значајној мери задовољавају информативне потребе већине етничких заједница и група који живе на овом простору, чак и оних који у укупном становништву броје мање од 1% (колико, на пример, има Украјинаца).⁶ Ова пракса није доведена у питање чак и када је економским анализама потврђена објективно висока цена одржавања програма на десет језика, што се сматра важном друштвеном инвестицијом, па и по цену „стегања каиша” јавни интерес треба да надилази комерцијални, те да не дође до

⁴ Ове захтеве посебно подржавају национални савети, као мањинска политичка тела која помажу у остваривању права националних мањина на самоуправу у области употребе језика и писма, образовања, информисања и културе.

⁵ У жанровској структури мањинских програма ТВ Нови Сад, генерално доминира културно-уметнички програм и са мањим осцилацијама обухвата 47,5% ових програма. Следи информативни програм са 36,5% заступљености у укупном програма. Информативни садржаји на мањинским језицима презентују се кроз класичне информативне емисије (вести, политичке емисије, контакт емисије), за које редакција припрема властите прилоге или преузима агенцијске вести, као и кроз информације емитоване у другим емисијама.

⁶ Према попису становништва из 2011. године у АП Војводини живи 13% Мађара, 2,6% Словака, 2,43% Хрвата, 2,19% Рома, 1,13% Румуна, 1,14% Црногораца, 85% Буњеваца, 0,72% Русина, 0,72 Украјинаца, 0,54 Македонаца и др. (Кицошев, Његован, 2013: 9).

рестрикције програма намењених етничким мањинама.

Како би се подстицало квалитетно извештавање за етничке мањине потребно је ангажовање знатних материјалних средстава, компетентних новинара, адекватно место унутар програмске шеме, доходак који би оправдао уложена средства. Тим више, што се јавне радиодифузије суочавају са растућим захтевима (много већим него комерцијални медији) да непрестано потврђују кредибилитет и оправдавају темеље своје легитимности (Пицард 2003; Јакубовицз, 2006; Кивикуру, 2006), као и да пруже доказе о ефикасном пословању у економском и управљачком погледу. С друге пак стране, унутар логике пословања домаћих комерцијалних медија, који емитују своје програме на српском језику, готово и да не постоји интерес за ове програме.

Ипак, било би корисно да се успостави договор између централног (РТС) и регионалног (РТВ) јавног медијског сервиса у погледу програмирања и комбинације програмских садржаја у погледу тзв. мањинских програма и то на уобичајеним принципима програмирања јавних емитера, где постоји више јавних радиодифузија, односно где се може говорити о неким облицима „медијског федерализма”. Ови принципи се заснивају на алтернативности, конкурентности и комплементарности (Плавшић, 1973). Алтернативност у програмској шеми обезбеђује смањење конкуренције у време емитовања и у оквиру јединственог радиодифузног система. Компетитивност програмске структуре подразумева уравнотежен ниво конкурентности у програмској понуди унутар јавног сервиса, чиме се, заправо, не тежи што бројнијем аудиторијуму, већ квалитетнијој програмској понуди. Комплементарност у програмирању емисионе шеме подразумева допуњавање садржаја програма унутар јавног сервиса, како између канала и програма централног дела, тако и са регионалним радиодифузијама у оквиру јавне РТВ мреже

Питање, али за неку другу ширу анализу, јесте и квалитет медијских садржаја намењен етничким мањинама, који се процењује кроз димензије сазнајног, емоционалног и продукционог квалитета, затим поузданости (непристрасности, без комерцијалног утицаја), иновативности (нови формати, оригиналан приступ), разноликости (различити садржаји за различите сегменте публике), друштвеног утицаја (образовни програми, медијске иницијативе), удела публике (праћеност и достизање циљне публике), исплативости (*цост еффецтивенесс*) и делотворности (Ван Меурс ет ал. 2006). Такође, може се сматрати проблематичним то што су садржаји које ови медији објављују већином или у целости намењени етничким заједницама, што укључује само сопствене перцепције и осећаје

етничке припадности. То ствара утисак о одсуству интеркултуралног дијалога и заинтересованости за дешавања у другим деловима друштва.

Закључак

Медијска презентација етничких мањина у Војводини превазилази постојећу европску праксу. То потврђује разграната мрежа електронских и штампаних медија на језицима националних мањина: на мањинским језицима емитује више локалних телевизија и радио станица; све мањине имају своје листове (дневне, недељне, двонедељне), већина њих има и научне и стручне часописе, листове за децу и омладину. Такође, не изостаје помоћ државе у њиховом финансирању, па се, на пример, око 90% буџета Аутономне покрајине Војводине, укупно намењеног за информисање, усмерава на финансирање медија националних мањина. Такође, постигнут је парламентарни консензус око финансирања регионалног јавног медијског сервиса, који укључује и програме намењене националним мањинама у Војводини. Иако степен концентрације публике око ових медија није адекватан значају који се придаје јавном сервису (замерке су, најчешће, на неатрактивност и неактуелност програма, мањине прате медије из матичних земаља и сл.), припадници етничких мањина у Војводини сматрају да је информисање на матерњем језику веома важно за очување националног идентитета, културе и традиције.

Истраживања (Центар РТВ за истраживање јавног мњења, програма и аудиторијума, *Извештаји и студије*, 2009, 2008, 2008, 2007) о односу етничких мањина према медијима на својим језицима показују да они у проценту од око 80% прате ове медије и сматрају да је информисање на матерњем језику веома важно за очување националног идентитета, културе и традиције. Програми РТВ на мађарском језику, на пример, привлаче посебно велики број гледалаца и слушалаца. Процењује се да готово 50% мађарске популације у Војводини прати главне информативне емисије на мађарском језику. У погледу броја гледалаца, то значи најмање сто педесет хиљада људи, што је неретко више од броја гледалаца програма РТВ1 (програм на српском језику) – у исто време.

Наведена истраживања су такође показала да етничке мањине, посебно оне чија се матична држава налази у окружењу Републике Србије, у великом проценту прате и програме из тих земаља. Тако, на пример, скоро 59% Румуна из Војводине редовно слуша радио станице из Републике Румуније, а чак 92% овдашњих Мађара гледа иностране ТВ станице на мађарском језику. Припадници русинске етничке заједнице

су у другачијој ситуацији, будући да нису у могућности да прате медије из окружења на свом језику, па су више окренути домаћим, српским медијима. Највећу конкуренцију програмима јавног радио емитера на мањинским језицима чине програми локалних радијских станица на тим језицима, као и атрактивне, претежно музичке радио станице с националном покривеношћу, за шта се, посебно, опредељује млађа публика.

Али, трендови фрагментације публике с којима се сусрећу мањински медији, који се неретко тумаче као њихова софистицирана маргинализација, присутни су и код већинских медија, па и једнима и другима предстоји оштра борба за публику на конкурентском медијском тржишту.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Alexander, Jeffrey C. (1981): "The mass news media in systemic, historical and comparative perspective", in Katz, Elihu, Szecskö, Tomas (ed.), *Mass Media and Social Change*, 17–51, Sage, Beverly Hills, CA.
2. Auditorijum o programu Radio Televizije Novi Sad na мађарском језику (2008): *Izveštaji i studije*, 7, 1–11, Centar RTV za istraživanje javnog mnjenja, programa i auditorijuma, Novi Sad.
3. Auditorijum o programu Radio Televizije Novi Sad na slovačkom језику (2009): *Izveštaji i studije*, 4, 1–10, Centar RTV za istraživanje javnog mnjenja, programa i auditorijuma, Novi Sad.
4. Auditorijum o programu Radio Novog Sada na rumunskom језику (2007): *Izveštaji i studije*, 5, 1–11, Centar RTV za istraživanje javnog mnjenja, programa i auditorijuma, Novi Sad.
5. Car, Viktorija, Kanižaj, Igor (2010): Analiza predstavljenosti programa za nacionalne manjine u hrvatskom televizijskom i radijskom programu. http://www.nacionalne-manjine.info/savjet/files/2011/istrazivanja_2.pdf (приступљено 3. 2. 2015.)
6. Council of Europe (1992): *European Charter for Regional or Minority Languages, Explanatory Report*, ETS No. 148, Strasbourg.
7. Council of Europe (1995): *Framework Convention for the Protection of National Minorities*, Strasbourg (1 February).
8. Cuatrecasas, Llibert (2002): "Linguistic Diversity: a Challenge for European Cities and Regions", *Studies and texts*, 74, Council of Europe Publishing, Strasbourg.
9. Đorđević, Toma (2007): *Teorija informacija*, Institut za političke studije, Beograd.

10. Gateancu, Pavel (2006): „Polozaj etničkih manjina u medijskom prostoru Vojvodine”, u: Despotović, Ljubiša (prir.), *Etnicitet i mediji*, 71-73, SPENS – Medija centar, Novi Sad..
11. Henry, Frances, Bjornson, Marnie (1999): *The Racialisation of Crime in Toronto's Print Media: A Research Project*, School of Journalism, Ryerson Polytechnic University, Toronto.
12. Husband, Charles (1994): “General Introduction: Ethnicity and Media Democratization within the Nation-State”, in: Husband, Charles (ed.), *A Richer Vision: The Development of Ethnic Minority Media in Western Democracies*, 1-19, UNESCO, Paris.
13. Jakubowicz, Karol (2006): “Public service broadcasting: a new beginning, or the beginning of the end?” Presentation for the RIPE@2006 Conference: *Public Service Broadcasting in the Multimedia Environment: Programmes and Platforms*.
14. Jelinčić, Jadranka (ur.) (1997): *Informisanje na jezicima nacionalnih manjina: predlozi nove politike*, 145–146, Fond za otvoreno društvo, Beograd.
15. Кицошев, Саша, Његован Драго (2013): Развој етничке и верске структуре Војводине, Прометеј : Мало историјско друштво – Нови Сад, Нови Сад.
16. Kivikuru, Ullamaija (2006): “Top-Down or Bottom-up. Radio in the Service of Democracy: Experiences from South Africa and Namibia”, *The International Communication Gazette*, 68(1), 5–31.
17. Kymlicka, Will (2003): *Multikulturalno građanstvo. Liberalna teorija manjinskih prava*, Jesenski i Turk, Zagreb.
18. Мањински медији у Војводини : Извештај Покрајинског омбудсмана о стању мањинских медија у Војводини (2010): Покрајински омбудсман, Област заштите права националних мањина, Нови Сад.
19. Matras, Yaron (2002): *Romani: A linguistic introduction*. Cambridge University Press.
20. Obradovic, Žarko (2002): *Manjine na Balkanu*, Čigoja print, Beograd.
21. О гледаности телевизије у 2008 години: аудиторјум војвођанских Русина (2008): *Извештаји и студије*, 7, 1–9, Centar RTV за истраживање јавног мњења, програма и аудиторјума, Novi Sad.
22. Patterson, Rose (1990): “Development of Ethnic and Multicultural Media in Australia”, *International Migration*, 28(1), 89–104.
23. Picard, Robert G. (2003): “Assessment of Public Service Broadcasting: Economic and Managerial Performance Criteria”, *Javnost / The Public*, 10(3), 29–44.
24. Плавшић, Првослав (1973): „Нацрт начела програмирања међуодноса

- појединих телевизијских програма”, Саветовање истраживача радија и телевизије у Порторожу, 31. маја 1973, уз *Осми фестивал југословенске телевизије*.
25. Putnis, Peter (1997): “The nature of news discourse: Towards a Hanson case study”, *Metro Magazine*, 109, 91–93.
 26. Ratković Njegovan, Biljana (2011): “Social Integration of Roma People – The Importance and Remit of Roma media: A Case Study“, *Trames: A Journal of the Humanities and Social Sciences*, 15(1), 102–119.
 27. Ratković Njegovan, Biljana, Njegovan, Drago (2011): “Problema istorică a minorităților: Este destinul minorităților sechestrat de istorie?” [“Historical nature of the Minority Question: Is the Destiny of Minorities Imprisoned in the History?”], u: Colta, Elena R. (ed.), *Minoritar in Europa: istorie, memorie, destin*, 9–39, Complexul Muzeal Arad, Arad, Romania.
 28. Републичка радиодифузна агенција (2012): *Јавни сервис Радио-телевизија Србије : Начни испуњавања законских и програмских обавеза, Извештај за 2012. годину*, Београд, април.
 29. Sierp, Aline (2008): “Minority Language Protection in Italy: Linguistic Minorities and the Media“, *Journal of Contemporary European Research*, 4,(4), 303–321.
 30. *Статум АП Војводине* (1991).
 31. *The Hague Recommendations Regarding the Education Rights of National Minorities*, High Commissioner on National Minorities. (1996), Organization for Security and Co-operation in Europe (1 October).
 32. *The Lund Recommendations on the Effective Participation of National Minorities in Public Life, and Explanatory Note* (1999), September.
 33. *The Oslo Recommendations Regarding the Linguistic Rights of National Minorities, and Explanatory Note* (1998), February.
 34. Trepte, Sabine, Krämer, Nicole (2007): “Expanding social identity theory for research in media effects: Two international studies and a theoretical model”, *Hamburger Forschungsbericht zur Sozialpsychologie*, 78, Universität Hamburg, Arbeitsbereich Sozialpsychologie, Hamburg.
 35. Турчан, Јарослав (1981): Прилог проучавању петојезичног медија у вишенационалној Војводини, *РТВ Теорија и пракса*, 23, 127–135.
 36. *Устав републике Србије* (2006), „Службени гласник РС”, бр. 98/2006.
 37. Van Meurs, Lex, De Vos, Bas, Van den Putte, Bas (2006): “Mapping programme quality: Evaluating the quality of television programmes using an online Appreciation Panel”, Paper for the RIPE@2006 Conference, the Netherlands, November 16–18.

38. Закон о јавном информисању Републике Србије (2003), „Службени гласник РС”, бр. 43/2003.
39. Закон о радиодифузији Републике Србије (2002), „Службени гласник РС”, бр. 42/2002.
40. Закон о заштити права и слобода националних мањина Републике Србије (2002), „Службени лист СРЈ”, бр. 11/202

Вебографија:

1. Ђуретић, Ненад (2012): „Мултикултурализам и националне мањине: војвођански колорит”, *Витешка култура – Chivalrous culture*, год. I, 101–113.
2. (<http://www.templari.org.rs/uploads/useruploads/Documents/asopis-Viteska-Kultura-br.-1.pdf>; приступљено 27. јануара 2015.)
3. Office of the High Commissioner on National Minorities (2003): *Guidelines on the Use of Minority Languages in the Broadcast Media* (<http://www.osce.org/hcnm/32310>; приступљено 11. јануара 2015.)
4. *Криза посебно рефлектована на мањинске медије*, Радио 021, 7. 7. 2014. (<http://www.021.rs/Sigurnost-za-buducnost/Emisije/Kriza-posebno-reflektovana-na-manjinske-medije.html>; присупљено 29. јануара 2015.)

BILJANA RATKOVIĆ NJEGOVAN
Faculty of Technical Sciences
Novi Sad

Multilingualism in Media Policy

Abstract: This paper discusses the issue of media functioning of ethnic minorities, with an emphasis on minority media in Vojvodina. It points out the inability of linear, uniform resolution of minority needs for information with regard to their territorial distribution, abundance, urbanization and constituted minority. However, the practice of informing on the language of national minorities began in the Republic of Serbia well before the intensification of European initiatives and guidelines, which commits the state to establish and support the media for ethnic minorities. This practice was not compromised even when the economic analysis confirmed objectively high cost of maintenance of minority media, of which the most influential were financed from public sources or budget.

Keywords: ethnic minorities, media, minority media